

Národní, evropskou i celosvětovou tematikou stále zůstává problematika změn klimatu a rozvoje obnovitelných zdrojů energie. Masivní rozvíjení obnovitelných zdrojů je někdy přímo v konfliktu s ochranou krajinného a přírodního prostředí. Jaký postoj k tomuto problému zaujímá současná americká administrativa?

Administrativa pod vedením prezidenta Obamy si je negativních důsledků změn klimatu vědoma a snaží se proti nim bojovat. Její možnosti jsou však relativně omezené, neboť většina opatření, která by vedla například k významnému snížení emisí CO₂, podléhá schválení Kongresu, který takové návrhy odmítá. USA mají velmi vhodné přírodní podmínky pro posílení obnovitelných zdrojů energie – zejména solární a vodní energie má dobrý potenciál. Brzdou jejich rozvoje může být distribuční síť, která není na masivní zapojení těchto nových zdrojů připravena.

Součástí programu delegace byla návštěva nejstaršího národního parku na světě, Yellowstone. Zaujalo Vás něco na místní krajině nebo na prezentaci managementu správou národního parku?

Člověka tam určitě překvapí absolutní bezzásahovost prakticky na celém území s výjimkou ochrany návštěvnických center a majetku samotného parku před požáry. Ostatní území je skutečně ponecháno svému vývoji, což však asi není zcela srovnatelné s podmínkami žádného z našich národních parků. Rovněž mě zaujalo, jak se park dokáže vypořádat s obrovským nápořem návštěvníků (v letních měsících se jedná téměř o 1 milion turistů za měsíc). Rád bych se tam v budoucnu ještě jednou vrátil a celý park si prohlédl.

Který přírodní kout nebo chráněné území v České republice patří k Vaším nejoblíbenějším?

Žiji v Ústeckém kraji, a tak je mi přirozeně nejbližší národní park České Švýcarsko. Po dlouhá léta jsem působil i ve správní radě o.p.s., která má na starosti jeho rozvoj, a jsem hrdý, co se všechno podařilo. Přijedte se podívat, stojí to za to.

Co byste vzkázal čtenářům časopisu *Ochrana přírody*, tj. převážně profesionálním ochranářům přírody v ČR?

Jsem rád, že se ochrana přírody stala v České republice předmětem veřejné diskuse. Někdy je to diskuse trochu vyhrcoená, ale to k tomu patří, protože se jedná o velmi vážné věci. Jsem přesvědčen, že profesionální ochránci přírody vždy velmi pečlivě váží všechny zájmy a že si již získali velkou autoritu u naší veřejnosti. Tady v USA je to podobné, také zde dělali řadu chyb a museli se z nich poučit, takže pro nás je to určitě dobrá příležitost jejich zkušeností studovat.

*Díky za rozhovor
Ptal se František Pelc*

Mezinárodní speleologický kongres opět v České republice

Po čtyřiceti letech se v České republice opět sešli jeskyňáři z jedenašedesáti zemí světa na 16. mezinárodním speleologickém kongresu, který proběhl 21.–28. července 2013 v Brně. Naposledy se toto prestižní setkání uskutečnilo v roce 1973 v Olomouci, tehdy ještě v bývalém Československu.

Místo konání bylo zvoleno s ohledem na přítomnost nedalekého Moravského krasu, ale i na dostupnost jiných krasových území nejen v České republice. Pořadatelem byla Česká speleologická společnost, která pro účely organizace a realizace akce zřídila organizaci SPELEO2013, zázemí poskytly Veletrhy Brno.

Pro 1 008 delegátů byl připraven bohatý program. V několika sekcích proběhlo přes 300 odborných přednášek ze všech oborů – speleologických disciplín – počínaje geologií přes výzkumy atraktivních jeskynních systémů světa, historii, hydrologii, paleontologii a řadu dalších až po problematiku speleologické výstroje. Souhrny přednesených referátů jsou prezentovány v třídílném sborníku o rozsahu úctyhodných 1 500 stran (16th International Congress of Speleology, Proceedings, Volume 1–3, edited by Michal Filippi, Pavel Bosák; 2013; Czech Speleological Society, Praha, Czech Republic, ISBN 978-80-87857-09-0).

Mimo jednání v přednáškových sekcích proběhlo několik zasedání předsednictva Mezinárodní speleologické unie (UIS), jejich

výborů a komisí. Uskutečnilo se kolokvium na téma White Nose Syndrom (syndrom bílého nosu), zaměřené na onemocnění světové populace netopýrů. Účastníci měli možnost navštívit Art Salon, Photo Salon a Cartography Salon. Na brněnském výstavišti v Rotundě haly pavilonu A probíhal program SpeleMedia, zaměřený na projekci filmů se speleologickou tematikou, a v Kongresovém centru 3D Show s projekcí filmů a diapozitivů snímaných touto technologií.

Součástí kongresu byla i SpeleoOlympics – Olympiáda jeskyňářských dovedností, jeskyňářská vesnice a bazar s prodejem světové literatury a potřeb pro jeskyňáře.

Kongresové exkurze směřovaly nejen do Moravského krasu, ale i do dalších zpřístupněných jeskyní České republiky a okolních evropských zemí.

Své zastoupení na kongresu měla i Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, která je pověřena vedením Jednotné evidence speleologických objektů (JESO). Tento ucelený informační systém o krasových a pseudo-

Snímek exponátu výstavy fotografií Photo Salon autorky Annie Gueraud pořádl Karel Drbal.

krasových jevech na území České republiky, publikovaný na webových stránkách <http://jeso.nature.cz>, shromažďuje základní polohové, měřické a popisné údaje o jednotlivých lokalitách včetně dokumentace. Umožňuje uchovávat historické údaje i náhledy dokumentů, na jednom místě udržuje přehled o významu lokalit, jejich využití a aktuálním stavu, uvádí možnosti ohrožení, výsledky výzkumu a průzkumu lokalit. Na náplni dat se kromě AOPK ČR význam-

nou měrou podílí Správa jeskyní ČR a Česká speleologická společnost.

Webová databázová aplikace JESO byla představena na několika posterech s uvedením, jaké údaje je možné v databázi evidovat a následně odtud získávat. Práce s databází a možnosti jejího využití byly předvedeny v názorné ukázce formou počítačové prezentace. Příspěvek i v konkurenci ostatních upoutal pozornost a na základě rozhodnutí mezinárodní komise mu bylo v rámci Karto-

grafického salonu (*Cartography Salon*) uděleno ocenění *Honourable Mentions*.

Partnery 16. mezinárodního speleologického kongresu se mimo jiné stalo i Ministerstvo životního prostředí, Správa jeskyní ČR a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Možnost uspořádat toto významné setkání jeskyňářů celého světa, a to již podruhé v jedné zemi, je bezesporu oceněním naší speleologie.

Karel Drbal a Olga Suldovská

Návštěvníkům od srpna slouží Dům přírody Slavkovského lesa

V areálu loveckého zámečku Kladská turisté najdou čtyři expozice, které představují nejvýznamnější a nejceněnější místa CHKO Slavkovský les – minerální prameny, rašeliniště, hadce, mokřady a lesy. Průvodcem Domem přírody je jelen evropský, typický obyvatel zdejších lesů.

Dům přírody Slavkovského lesa je společným projektem státního podniku Lesy České republiky a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. „Cením si, že Dům přírody Slavkovského lesa vznikl ve spolupráci dvou resortů, které mají péči o krajinu takřkajíc v popisu práce. Lesy pokrývají třetinu našeho území, proto je důležité, aby jejich správci a ochrana přírody našli společnou řeč. A pokud se vzájemná spolupráce promítne i do aktivit, které přiblíží krásy zdejší krajiny turistům, tím lépe. Krajinu totiž nelze vnímat po jednotlivých segmentech, ale jako celek,“ konstatoval při slavnostním otevření expozice ředitel AOPK ČR František Pelc.

Cílem Programu Dům přírody, který AOPK ČR připravila, je vybudovat po vzoru jiných evropských států ve vybraných chráněných územích síť návštěvnických středisek. Značka chráněné krajinné oblasti přitahuje turisty, kteří napomáhají šetrnému rozvoji místních obcí. Domy přírody, stejně třeba jako naučné stezky či ptačí pozorovatelný návštěvníkům pomohou lépe poznat zdejší přírodu, což je jeden z předpokladů její lepší ochrany.

Karolína Šulová

Díky, Hony!

Dobrovolná i profesionální ochrana přírody v Československu a později v České republice měla a má tu výhodu, že ji podporovali a podporují někteří skutečně špičkoví vědci. Mezi těmi, o které se mohla péče o přírodní a krajinné dědictví opířt v dobách příznivých i zlých, patří také pražský rodák, ekolog – bez nadsázky světového věhlasu – RNDr. Jan Květ, CSc., který se letos dožívá požehnané osmdesátky.

Životní pouť oslavence potvrzuje platnost latinského úsloví *nomen omen*, čili *jméno znamená*: posláním se mu stala – jak jinak – botanika. Nemíním hodnotit jeho vědeckou činnost, to přenechám povolanějším, ale zaměřím se na úsilí jubilanta v ochraně přírody. Připomenu jen, že Jan, řečený Hony, upozornil v rámci dnes často nezaslouženě opomíjeného Mezinárodního biologického programu (IBP) na nezastupitelný význam mokřadů nejen pro fungování přírody, ale jakkoli to může znít paradoxně, i pro lidskou společnost. Právě zmiňovaným ekosystémům se Květ dlouhodobě věnoval jak na brněnském, tak na třeboňském pracovišti Botanického ústavu ČSAV. Hmatatelné výstupy podrobného výzkumu Třeboňska poskytly Organizaci spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) závažné argumenty pro vyhlášení tohoto po všech stránkách pozoruhodného koutu Československa jako biosférickou rezervaci. Teprve po dvou letech, v roce 1979, byla po zmiňovaném zjevném připomenutí ze zahraničí zřízena CHKO Třeboňsko. Na uvedený úspěch jubilant navázal mravenčí prací v Českém národním komitétu pro program UNESCO Člověk a biosféra – MAB, který dvanáct let jako předseda provedl bez zakolísání nejrůznějšími úskalími. Stálý výbor Úmluvy o mokřadech majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva (Ramsarské konvence) po zásluze udělil Honymu v roce 2008 *Cenu za mimořádný celoživotní přínos pro mokřady*, prestižní ocenění, které se rozhodně nerozdává na potkání.

Nicméně za vůbec největší Květův přínos ochraně přírody a krajiny považuji jeho nepominutelný podíl na přípravě zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a na jeho následném schválení Českou národní radou, kam byl zvolen ve vůbec prvních volbách po listopadu 1989. Jsem stále pevněji přesvědčen, že zmiňovaná právní norma v mnoha ohledech předběhla dobu a snese srovnání kupř. s americkým zákonem o ohrožených druzích (ESA) a legislativou Evropských společenství, resp. Evropské unie.

„Muži mála slov jsou nejlepší muži,“ říká ústy Jindřicha V. Plantageneta William Shakespeare. Pravdivost tohoto okřídleného výroku jsem měl příležitost si ověřit v červnu 2002. Chtěli jsme tehdy v rámci Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD) stanovit priority pro globální ochranu a udržitelné využívání vnitrozemských vodních ekosystémů. Přišlo nám zbytečné znovu objevovat Ameriku, a tak jsme na jednání o této problematice pozvali do nizozemského Wageningen i uznávané odborníky působící mimo CBD, mezi nimi i Jana. Přiznám se, že jsem byl zpočátku poněkud rozladěn: přišlo mně totiž, že jubilant diskusi příliš nesleduje. Jak hluboce jsem se mýlil, se ukázalo, když poprvé promluvil. Hony nemachroval, nechtěl se vyjadřovat za každou cenu ke všemu, ale o čemkoli, co pronesl, všichni kolem stolu okamžitě věděli: „To je přesně ono.“

Přejeme Honymu do dalších dnů pevné zdraví, mnoho osobní pohody a přehrší vědeckých a pedagogických úspěchů!

Jan Plesník, foto Libuše Vlasáková

Významné životní jubileum Miloslava Nevrlého

V těchto dnech se dožívá osmdesátin významný český přírodovědec, ochranář přírody, skaut, cestovatel a spisovatel RNDr. Miloslav Nevrlý. Narodil se 29. října 1933 v Praze, absolvoval gymnázium a Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy. Po promoci v roce 1957 nastoupil do Severočeského muzea v Liberci, kde působil v zoologickém oddělení až do roku 2000. Tajemné a tehdy skoro liduprázdňé Jizerské hory si zamiloval již od studentských let a staly se mu celoživotním osudem.

Z celé řady odborných, populárně-naučných a cestopisných publikací připomeňme alespoň *Topografii jizerskohorských rašelinišť*, *Karpatské hry*, *Chvály Zadní země*, *Nejkrásnější sbírku*, *Křtyšofovo údolí* a především *Knihu o Jizerských horách*. Tu považuji za zcela mimořádné dílo, v němž se autorovi podařilo skloubit přírodovědné znalosti a dlouhodobě získávaná historická fakta do neuvěřitelně poutavého a krásným jazykem napsaného

celku. Tato kniha ovlivnila vztah desetitisíců lidí ke krajině Jizerských hor.

Miloslava Nevrlého jsem poznal jako student na začátku osmdesátých let minulého století. Tehdy jsem k němu přišel na radu s připravovaným tématem své diplomové práce, která se týkala porovnání ptačích společenstev v lesních formacích různě poškozených imisemi. Cítil jsem, že se ho velmi dotýká právě probíhající katastrofa horských lesů ničených imisemi i socialistickým lesním hospodářstvím. Když jsem po sametové revoluci sloužil na Správě chráněné krajinné oblasti Jizerské hory a snažil se ze všech sil využít celkově příznivější situace k obnově poničeného, ale stále krásného a podmanivého lesního prostředí, měl jsem jeho osobnost v zádech jako oporu. Příroda Jizerek se za posledních dvacet let aspoň částečně zotavila. I když tvář a život Jizerských hor, jak je poznal a zachytil ve své knize, už zmizely navždy.

Milý Milo, před tvoji celoživotní prací ve prospěch ochrany přírody a našich Jizerek smekám. Přeji ti samozřejmě vše dobré, předně hodně zdraví a duševní svěžest do dalších let.

František Pelc

Foto Milan Drahoňovský

Martin Braniš

„Ekologie je standardní obor přírodních věd a zůstává důležitým, byť zdaleka ne jediným podkladem pro péči o přírodu, krajinu a životní prostředí.“ Tato na první pohled otepáná banalita zazněla před necelými dvaceti lety na stránkách *Lidových novin* v místy vzrušené diskusi vedené mezi přírodovědci a ekonomy, z nichž někteří tehdy byli vrcholnými politiky. I když část zjištěného sporu

vyplývala ze skutečnosti, že čeština nemá pro životní prostředí jedno-slovný název, takže si tradičně vypomáhá zmiňovanou svébytnou vědeckou disciplínou, mezi těmi, kdo na tento fakt upozornili, byl kromě Igora Míchala a Václava Petříčka také vědec a vysokoškolský pedagog Martin Braniš.

Celoživotní zájem o ochranu přírody a ekologii nasměrovalo jeho zapojení v TISu, Svazu pro ochranu přírody a krajiny, kde působil již jako středoškolák. Po studiu na Přírodovědecké fakultě UK v Praze pracoval jako zoolog se zaměřením na ekologickou fyziologii savců, člověka nevyjímaje. Ochrana přírody u něj byla vždy na prvním místě, i když hrál na špičkové úrovni volejbal a působil také jako kytarista v poloprofesionální folkové kapele. V roce 1991 nastoupil na Přírodovědecké fakultě UK do Ústavu pro životní prostředí, který řadu let řídil. Věnoval se zejména otázkám znečištění ovzduší a vlivu cizorodých látek jak na prostředí, tak na lidské zdraví.

V době kultu scientometrie (hodnocení vědců podle počtu uveřejněných článků a jejich citací jinými autory a podle kvality časo-

pisů, v nichž vyšly) může následující názor někomu připadat jako záměrná provokace. Vysokoškolský učitel by měl bezpochyby být ve svém oboru uznávaným odborníkem, když už ne úspěšným badatelem. To ale nestačí. Stejně nutným předpokladem úspěšnosti univerzitního pedagoga zůstává schopnost disciplínu, na kterou se soustředil, posluchačům poutavě přiblížit, aniž by sáhl k laciným trikům. Martin dokázal vzbudit zájem o problematiku životního prostředí i u studentů, kteří environmentalistiku do té doby považovali buď z módní výstřelek, nebo za kupu ideologicky předpojatých výmyslů. Mimořádný přehled o problematice, přesahující do řady přírodovědných, technických, společenských i s hospodářstvím souvisejících oborů, potvrdil ve vysoce informativní učebnici *Základy ekologie a ochrany životního prostředí*, která se oprávněně dočkala několika vydání.

Martin se ale nikdy nestal tím, co z angličtiny doslovně překládáme jako „do modrého nebe zahleděný vědec“. V otázkách souvisejících s přírodou, krajinou a životním prostředím se neváhal, pokud byl přesvědčen, že jde o rozumnou věc, hlasitě ozvat jak na akademické půdě, tak v médiích.

Kritický, vždy připraven udělat si rychle názor a fundované o něm diskutovat, byl okolím obdivován, ale někdy také odmítán. Jeho odvaha vyslovit třeba i nepopulární myšlenky posouvala věci nevyhnutelně dopředu. Svým tahem na branku inspiroval a táhl dál i ostatní. Dobrý kolega a kamarád, na kterého bylo možné se vždy spolehnout.

Prof. RNDr. Martin Braniš, CSc. (1952–2013) bude chybět nejen nám.

Iva Hönlíková, Jindřiška Jelínková, Jan Plesník a Dana Turoňová

Foto rodinný archiv

Nekrolog

Jaroslav Machovec

Dne 17. července 2013 zemřel prof. Ing. Jaroslav Machovec, CSc., doyen a klasik českého okrasného zahradnictví v ČR. V letech 1954–1996 působil jako vysokoškolský učitel tohoto širokého oboru, na jehož formování se výrazně podílel. Pomáhal vychovat celé generace studentů, svých žáků a následovníků, kteří se k tomu, co je pan profesor naučil, a k jeho odkazu, hrdě hlásí a dál jej rozvíjejí. Pro obor ochrany přírody a krajiny bylo velkým přínosem jeho metodické vedení zámeckého parku v Lednici na Moravě (nejdříve jako asistent prof. Scholze, později samostatně ve spolupráci s dalšími spolupracovníky a vedoucími zahradníky) a zároveň jeho vliv na vývoj celého Lednicko-valtického areálu, významné součásti chráněné krajinné oblasti Pálava.

Smysl pana profesora pro širokou mezioborovou spolupráci byl příznačný a přínosný. Další oblastí, ve které se naše společné zájmy

a úsilí setkávaly, byla problematika společenského ohodnocování (oceňování) dřevin. Pan profesor s týmem dalších odborníků vyvinul vlastní metodu oceňování, která byla v roce 1993 doporučena k širokému použití. Tuto metodiku dále rozšířil a zpřesňoval, hlavně ve spolupráci se svým žákem Jiřím Grulichem. Ze stejného původního základu se souběžně vyvinula i Metodika AOPK ČR, zpracovaná Jaroslavem Kolaříkem, se kterou se ovšem pan profesor z určitých důvodů neztotožnil.

Osobně jsem u Jaroslava Machovce oceňoval jeho obrovský rozhled, zájem, vitalitu a osobní přístup i k nám, lidem z jiných oborů, kteří jsme se s ním při různých příležitostech měli možnost setkávat.

Bohumil Reš
Foto rodinný archiv

Zpřístupněné jeskyně České republiky

Ještě dříve, než se nové knihy o našich zpřístupněných jeskyních dotkneme, zaujme vás její netradičně velký čtvercový formát a působivé provedení obálky. Na titulní straně se podařilo skloubit fotografii interiéru jeskyně s výrazným názvem knihy a výsledný celek působí harmonicky a přehledně. O tom, že to nebývá snadné, se již přesvědčil nejen knižní grafik či fotograf. Co mne však na první pohled zaujalo nejvíce, je dokonalé knihařské a polygrafické zpracování, které snese nejpřísnější kritéria. Kniha navenek působí velmi ušlechtilé a nelze ji brát do ruky jinak než s úctou.

Jde o knihu pečlivě zpracovanou, a to na všech 207 stránkách. Až na krátký úvod, pojednávající o jeskyních a historii jejich

objevování obecně, tvoří její obsah samostatné prezentace jednotlivých jeskyní, každá vždy na šesti dvoustranách. V hezky čtivě psaném textu Jaroslava Hromase a Petra Zajíčka (za vydatné pomoci mnoha dalších spoluautorů) se ke každé jeskyni dozvíme to nejzajímavější o jejím vzniku, objevování a zpřístupnění. Závěrečnou dvoustranu tvoří půdorysný plán a souhrn základních údajů s kontakty na správu dané jeskyně. Někdy až příliš barevná loga zde působí v jinak citlivé grafice trochu rušivě, ale to je snad jediná výtka, kterou lze ke knize mít. Zmíněná grafika je založena na příjemné kombinaci textů v kávově hnědém podkladu, fotografiím, které v knize dominují, dává vyniknout podklad černý. A jsou to právě fotografie, čím je kniha vskutku vítanou novinkou. Jejich autorem je v obrazové části Petr Zajíček, fotograf a jeskyňář zároveň. Autor není žádný nováček a s jeho skvělými snímky z podzemí se lze setkávat v řadě publikací včetně monografického průvodce – Jeskyně České republiky (Academia 2010) nebo ve svazku XIV. edice Chráněná území ČR – Jeskyně (Hromas 2009, AOPK ČR).

Přesto lze o tomto novém díle určeném široké veřejnosti hovořit jako o kvalitativně nové premiéře a nutno rovnou říci, že velmi povedené. Kdo si někdy zkusil fotografování v podzemí, dobře ví, jak je obtížné pořídit mimořádně zdařilý snímek. Takových snímků je kniha plná a vynikají především citlivou a promyšlenou prací s umělým osvět-

lením, vhodně situované postavy dodávají interiéřům v podzemí na monumentálnosti a zároveň vyvolávají touhu po dobrodružství a objevování. Velkoformátové snímky interiéřů doplňují zdařilá makra detailů, které při běžné návštěvě jeskyní snadno přehlédnete nebo je bez dokonalého osvětlení spatřit nelze. Soubor profesionálních snímků Petra Zajíčka je doplněn dokumentačními snímky dalších autorů a reprodukcemi toho nejzajímavějšího, co se za dlouhou dobu historie objevování a zpřístupňování našich jeskyní v archívech zachovalo.

Nový knižní počín Správy jeskyní České republiky díky profesionálně odvedené práci autorů potěší všechny čtenáře nejenom z řad jeskyňářů, ale i každého, kdo dokáže vnímat krásy tajemného podzemí. Kniha je skvělou pozvánkou k návštěvě našich zpřístupněných jeskyní, bez námahy a bez rizika dokáže provést tím nejkrásnějším, co je v nich k vidění, a objevuje i mnohé z toho, kam oko běžného návštěvníka nedohlédne. No, a když o tom tak přemýšlím, třeba jako vánoční dárek bych ji bral.

Zdeněk Patzelt

ZAJÍČEK P., HROMAS J. a kol.:
Zpřístupněné jeskyně České republiky.
1. vyd. Průhonice: Správa jeskyní České republiky, 2013.
207 s. ISBN 978-80-87309-19-3.
Cena 400 Kč.